

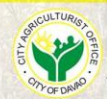

BANANA FUSARIUM WILT

Kung dunay mamatikdan nga susama niini nga mga sintomas sa inyong sagingan, ipahibalo dayon sa mga Agricultural Technologist (AT) sa inyong mga Barangay o sa Municipal Agricultural Office sa inyong Distrito o kung dili man, sa City Agriculturist Office pinaagi sa Farmers Information & Technology Services (FITS). Pwede sab nga mo text sa Info Board Text Messaging itext ang FITS <space> FEEDBACK <space> ang inyong mensahe ug isend sa 700226.

Reference: Department of Agriculture
RFU XI, Davao City

City Agriculturist Office
113 Pichon St., Davao City
Tel.# 228-6582;228-6385;228-6395
Farmers' Information and Technology Services
(FITS)
Tel. No. 282-1943
e-mail add.: cityagriculturist@davaocity.gov.ph

Ang sakit nga fusarium wilt mao ang “fungal” nga kagaw na ginatawag og Fusarium Oxysporum f. sp. Cubense (Foc) nga anaa sa yuta.

Kini usa ka sakit sa saging nga dako ang ikahatag nga kadaot tungod kay moapektar kini sa “vascular system” o punoan sa saging.

“Fungus” o agop-op ang hinungdan niining maong sakit nga anaa nagapuyo sa yuta. Kining maong “fungus” mobara sa agianan sa tubig sulod sa saging ug moresulta kini sa pagkadalag (yellowing) ug pagkalawos sa mga dahon.

Ang paggamit sa kemikal isip pagkontrola sa maong sakit dili epektibo ug ang yuta nga naghupot na sa sakit o “fungus” dili mahimong tamnan ug saging sulod sa 10 hangtud 30 ka tuig ilabi na sa matang sa saging nga daling mataptan sama sa latundan, Señorita ug Cavendish.

TIMAILHAN

Ang unang timailhan ang pagkadalag, pagkalawos ug pakalarag sa gulang nga dahon.

Ang bag-o pa nga mga dahon magsunod-sunod ug pakita ug susama nga timailhan ug mohinay-hinay pagkadalag ug pagkalaya.

Ang punoan usahay moliki ug magpabiling magbarog sulod sa pipila ka semana hangtod nga kini malata.

Ang sulod sa punoan kung putlon apil ang saha magpakita ug color violet ngadto sa lagum nga pagkapula, apan limpyo ang pinakatunga o ubod. Apan walay timailhan nga Makita diha sa bunga.

PAGKATAP/PAGKAYLAP

Ang fungus makasulod pinaagi sa gamut ug mopaingon ngadto sa “xylem” o agianan sa tubig ug sustansya gikan sa yuta paingon sa punoan ngadto sa dahon, bunga, ug uban pang parte sa tanum diin dinhi kini motubo ug modaghan.

Ang pagkaanod sa semilya sa fungus ngadto sa ibabaw nga bahin sa tanum makapadali sa pag-atake sa sakit sa tibuok nga bahin sa tanum.

Tungod sa pagbara sa agianan sa pagkaon ug tubig, moresulta kini sa pagliki sa punoan ug malata hangtud nga malaya ug mamatay ang saging.

PAGSUMPO

1. Andama ang tanang butang nga kinahanglanon apil ang mga tawo nga magpahigayon sa kalihokan kalabot sa pagpuo sa masakitong tanum, magsul-ob ug botas unya sundon ang hustong pamaagi o proseso sa pag disinfect.
2. Susiha kung aduna bay sakit ang ubang saging nga ana-a sa palibot, kung may simtoma sa sakit ang tupad, ipalapad pa gayod ang buffer zone.
3. Korala gilayon ang mga tanum nga mapamatud-ang dunay sakit lakip na ang mga tanum nga ana-a sa palibot.
4. Tadtara ang lawas sa masakitong saging apil ang pungol, lukaton ang saha dayon isprihan ug kemikal (glyphosate).
5. Isprihi ug disinfectant solution sulod sa lima ka metros palibot sa masakitong saging.
6. Kong bag-o pang nagsugod ang sakit, lukaton ang tibouk punoan, tadtaron ug sunugon. Kung dugay na nagsugod ang sakit, sunoga ang nagatindog nga saging ginamit ang uhot o tahop sa humay, gamiti ug 10 – 15 ka sako matag punoan sa saging, mahimo usab nga gamitong ang ubang matang sa pangsunog sama sa kahoy, bonut sa lubi ug lokay.
7. Ipahigayon ang ika-duha hangtod ika-tulo nga pagsunog kung kini gikinahanglan, ginamit ang mao gihapon nga matang sa pangsunog hangtod nga makompleto na ang pagkasunog sa masakitong saging.
8. Paghuman ug sunog, i-disinfect ang lugar apil ang mga kahimanan sama sa botas, sapatos, tsinelas, sundang, jaket ug uban pa gamit ang rekomendadong kemikal, sunda lamang ang nahisulat diha sa pakete.
9. Butangi ug timailhan ang lugar lakip na ang kasayuran, sama sa petsa sa pagpuo ug gidaghanon sa mga saging nga gipuo.